

התקציב הלאומי לשנת הכספים 1960/61

1. מבוא¹

התקציב הלאומי, המוגש בזה לכנסת, מהווה תחזית ההתפתחויות העיקריות במשק הלאומי בשנת התקציב הבאה. נקודת המוצא לתחזית זו היא כמובן סיכום עיקרי ההתפתחויות במשק הלאומי בשנה החולפת.

התחזית לגבי הצפוי במשק הלאומי בשנה הקרובה מבוססת על שורה של הנחות, הן לגבי גורמים "חיצוניים", היינו אלה שהם מחוץ לתחום ההשפעה הישירה של המדיניות הכלכלית, והן לגבי מטרותיה של המדיניות הכלכלית והאמצעים להשגתה.

בין הגורמים שהם מחוץ לתחום ההשפעה הישירה של הממשלה אפשר למנות את היחסים הטכניים בייצור, נוהגי הצריכה של הציבור, מגמת המחירים הבינלאומיים, רמת יבוא ההון, הביקוש למוצרי יצוא ועוד.

המטרות של מדיניות הממשלה מתבטאות במגמות המונחות ביסוד תקציבי המדינה, כגון: רמת הייצור והתעסוקה, ייעודי ההשקעות, כגון: השירותים, ועוד. האמצעים של מדיניות הממשלה הם בעיקר אלו המתבטאים בתקציב, כגון: מדיניות המסים, הסובסידיות, ההשקעות ועוד.

בתקציב הלאומי הראשון שהוגש לכנסת אשתקד², תוארו ביתר פירוט מהות התקציב הלאומי ושיטות הכנתו ועיבודו. בעקבות הניסיון בהכנת התקציב הלאומי אשתקד, הוכנסו בתקציב הלאומי הנוכחי שיפורים, הן מבחינת השיטה והן מבחינת הנתונים. אף על פי כן אין לייחס דיוק רב לנתונים המובאים להלן; הן לגבי שנת 1959 והן לגבי התחזית ל-1960/61. נתונים אלה מהווים אינדיקטורים למגמות בלבד.

2. סיכומים ראשוניים על התפתחות המשק בשנת 1959

א. סיכום

התוצר הלאומי הגולמי בשנת 1959 גדל בשיעור רב (11 עד 12 אחוזים), תוך עלייה קטנה יחסית ביבוא ועלייה גדולה ביצוא. כתוצאה מכך פחת עודף היבוא ב-32 מיליון דולר. הצריכה הפרטית הוסיפה לגדול בשיעור ניכר (כ-11 אחוזים) בעוד שהיקף ההשקעות לא השתנה.

רמת התעסוקה גדלה ב-5 עד 6 אחוזים.

רמת המחירים הממוצעת עלתה אך במעט (1 עד 2 אחוזים).

¹ הוזן על ידי הלשכה ליעוץ ולמחקר כלכלי במשרד האוצר ומחלקת המחקר של בנק ישראל, בשיתוף אגף התקציבים של האוצר.

² התקציב הלאומי לשנת 1959/60 פורסם גם בסקר בנק ישראל מספר 10, ירושלים, אוגוסט 1959.

לוח 1

מקורות ושימושים, 1958 ו-1959

(מיליוני ל"י)

אחוז העלייה או הירידה (-) במחירים מ-1958 ל-1959	הגידול מ-1958 ל-1959 (מחירי 1958)		1959		1958	
	אחוזים	מיליוני ל"י	מחירים שוטפים	מחירי 1958		
1.9	11.4	399	3,965	3,890	3,491	מקורות
-2.0	6.6	68	1,076	1,098	1,030	תוצר לאומי גולמי
						יבוא סחורות ושירותים
1.1	10.3	467	5,041	4,988	4,521	סך כל המקורות
						שימושים
1.5	10.5	264	2,810	2,769	2,505	צריכה פרטית
5.2	9.8	67	792	753	686	צריכה ציבורית
0.8	—	-3	908	901	904	השקעה גולמית
-6.0	32.6	139	531	565	426	יצוא סחורות ושירותים
1.1	10.3	467	5,041	4,988	4,521	סך כל השימושים

המסור: הלשכה המרכזית לסטטיסטיקה.

ב. גידול מהיר של התוצר הלאומי

בשנת 1959 הוסיף הייצור לגדול בקצב מהיר. התוצר הלאומי הגולמי, במחירים קבועים, גדל ב-11.5 אחוזים. הגידול הבולט ביותר בתפוקה היה בתעשייה ובחקלאות. הייצור התעשייתי עלה ב-14 אחוזים בקירוב. גידול זה נתאפשר, מצד אחד, הודות להשקעות משנים קודמות, ומצד שני, הודות להרחבת היצוא (כשליש מהייצור הנוסף) והגברת הביקוש המקומי. כמעט בכל ענפי המשנה של התעשייה חל גידול ניכר בתוצר, בשיעור של 10 עד 20 אחוזים.

התפוקה החקלאית הגולמית גדלה ב-16 אחוזים בערך. הגידול הרב בייצור החקלאי הביא להפסקת יבואם של מוצרים מספר (חמאה וגבינה) והקטנת יבואם של מוצרים אחרים (בשר, כותנה וסוכר). הגידול הרב של התוצרת החקלאית הביא לירידה ניכרת במחיריה לצרכן, למרות עלייה קטנה של מחירי התשומות החקלאיות. מסיבה זו לא גדלו ההכנסות הנקיות של החקלאים. תפוקת הבנייה נשארה בקירוב ברמה של השנה שעברה. תפוקת התחבורה עלתה ב-13 אחוזים. תפוקת התעופה האזרחית עלתה ב-30 אחוזים (לאחר שמטוסי "בריטניה" הופעלו במלואם); תפוקת הספנות—ב-20 אחוזים; תפוקת התחבורה היבשתית—ב-10 אחוזים בערך.

¹ התוצר הנקי של הענף עלה בשיעור רב יותר (19 אחוזים) משום שהרכב התפוקה החקלאית השתנה: חלקה של תפוקת ההורים והמטעים, גדלה במיוחד; בהדרים ובמטעים גבוה חלקו של התוצר הנקי במוצר הסופי.

אחוז הגידול בתפוקה לפי ענפי המשק
מ-1958 ל-1959

הענף	אחוז גידול התפוקה מ-1958 ל-1959 (מחירי 1958)
חקלאות	16
תעשייה	14
בנייה	—
תחבורה	13
סקטור ציבורי	7
שירותים	12

ג. שיפור במאזן התשלומים

1. גידול רב של היצוא

ההכנסות מיצוא סחורות ושירותים עלו ב-24 אחוזים, או ב-58 מיליון דולר בערך. היצוא הריאלי עלה אומנם בשיעור רב יותר — ב-30 אחוזים, אלא שבמחירי היצוא חלה ירידה. היצוא החקלאי הריאלי עלה ב-17.5 אחוזים. ההכנסות מיצוא חקלאי לא עלו, כיוון שפחתו המחירים של ההדרים (בחלקם בגלל גידול שיעור הריקבון של ההדרים) ושל מוצרי יצוא אחרים.

ההכנסות מיצוא תעשייתי עלו ב-55 אחוזים; באופן ריאלי עלה, אומנם, היצוא התעשייתי ב-70 אחוזים בקירוב, אך במחירים חלה ירידה, בשיעור של 8 אחוזים. בין הגורמים לגידול ביצוא התעשייתי היו — הבשלת השקעות ופעולות אחרות להגדלת היצוא, כגון: ארגון השיווק, הגדלת היקף הפרסומת, וכן הגדלת הפרמיות. יצוא היהלומים עלה ב-13 מיליון דולר.

הגידול בהכנסות משירותים נבע בעיקר מהגידול ביצוא שירותי הספנות, התעופה והתיירות.

2. עלייה מועטה ביבוא

היבוא הריאלי של מוצרים ושירותים עלה ב-6.6 אחוזים. כיוון שמחירי היבוא ירדו בממוצע — במיוחד מחירי הדלק וההובלה הימית — עלו ההוצאות ליבוא ב-4.5 אחוזים בלבד. גידול היבוא בשיעור מועט משיעור עליית הייצור מעידה על המשך התהליך של העמקת הייצור, בהשוואה לשיעור הגידול בייצור. אלמלא פחתו מרכיבי היבוא בייצור של הענפים השונים, היתה הגדלת הייצור של שנת 1959 מחייבת יבוא רב יותר מכפי שהיה למעשה, בסכום של קרוב ל-30 מיליון דולר. ניתוח פירוט היבוא מצביע על החלפת יבוא במיוחד בענפי המזון, הטכסטילים, המתכת והמכונות (ראה לוח 4). בענפי המזון והטכסטילים אופשרה החלפת היבוא יהדות לשימוש מוגבר בתוצרת החקלאית המקומית.

היצוא, 1958 ו-1959
(מיליוני דולרים)

העלייה או הירידה (-) מ-1958 ל-1959		1959	1958	
אחוזים	מיליוני דולרים			
יצוא חקלאי				
-6	-2.9	45.5	48.4	פרי הדר
35	1.7	6.5	4.8	ביצים
41	1.4	4.8	3.4	מוצרים חקלאיים אחרים
—	0.2	56.8	56.6	סך הכל יצוא חקלאי
יצוא תעשייתי				
76	5.7	13.2	7.5	מוצרי מזון
98	5.5	11.1	5.6	מתכת, חשמל וכלי תחבורה
483	2.9	3.5	0.6	מחצבים
73	2.2	5.2	3.0	מלט ומוצרי בנייה אחרים
34	1.0	3.9	2.9	לבידים
14	0.9	7.3	6.4	גומי, עור ופלסטיקה
39	2.3	8.2	5.9	תרופות וכימיקאלים
35	2.9	11.1	8.2	טכסטילים
18	0.8	5.3	4.5	תעשייה קלה אחרת
62	2.3	* 6.0	3.7	בולים, גרוטאות, יצוא ללא תמורה ואחרים
55	26.5	74.8	48.3	סך הכל יצוא תעשייתי
37	12.8	47.1	34.3	יצוא יהלומים
28	39.5	178.7	139.2	סך הכל יצוא סחורות
18	18.0	116.0	98.0	יצוא שירותים
24	57.5	294.7	237.2	סך הכל יצוא סחורות ושירותים

* כולל מכירת אניות בשווי של מיליון דולר.
המקור: הלשכה המרכזית לסטטיסטיקה.

היבוא, היצוא והגירעון (מחירים שוטפים)*, 1958 ו-1959

(מיליוני דולרים)

העלייה או הירידה (—) מ־1958 ל־1959		1959	1958	
אחוזים	מיליוני דולרים			
				יבוא חקלאי
13.6	8	67	59	לייצור מזון וטבק
-22.2	- 2	7	9	לייצור טכסטילים
—	- 2	—	2	בעלי חיים
				יבוא תעשייתית
-34.1	-14	27	41	מזון
- 7.1	- 2	26	28	טכסטילים
6.9	2	31	29	כימיקאלים
23.1	3	16	13	עצים
- 9.0	- 6	61	67	מתכות ומוצרי מתכת
8.3	7	91	84	ציוד
61.5	16	42	26	יהלומים
- 9.5	- 4	38	42	דלק
—	—	13	13	אניות
57.1	4	11	7	יבוא תעשייתית אחר
2.4	10	430	420	סך הכל יבוא סחורות
10.5	16	168	152	יבוא שירותים
4.5	26	598	572	סך הכל יבוא סחורות ושירותים
				יצוא
—	—	57	57	מוצרים חקלאיים
56.3	27	75	48	מוצרים תעשייתיים
38.2	13	47	34	יהלומים
28.8	40	179	139	סך הכל יצוא סחורות
18.4	18	116	98	יצוא שירותים
24.5	58	295	237	סך הכל יצוא סחורות ושירותים
- 9.6	-32	303	335	הגירעון (יבוא סחורות ושירותים פחות יצוא סחורות ושירותים)

* על בסיס פירוט ל־9 חודשים בלבד.
המקור: הלשכה המרכזית לסטטיסטיקה, לנכי פירוט ל־9 חודשים.

כתוצאה מכך, שההכנסות מיצוא גדלו יותר מכפי שעלו ההוצאות ליבוא — פחת הגירעון במאזן הסחורות והשירותים, בסכום הנאמד ב־32 מיליון דולר, אף על פי שעקב שינוי במחירי היצוא והיבוא¹ נגרם הפסד של 7 מיליון דולר.

עודף היבוא על היצוא (סחורות ושירותים) הסתכם בשנת 1959 ב־303 מיליון דולר בערך. יבוא ההון (הכולל העברות חד־צדדיות והלוואות לזמן ארוך) הגיע ל־350 מיליון דולר. ההפרש בין סכום זה לבין עודף היבוא על היצוא איפשר הגדלת הרזרבות במטבע חוץ בסכום של כ־50 מיליון דולר בערך. בסכום החובות (נטו) לזמן קצר ובינוני חלו שינויים קלים בלבד.

ד. גידול התעסוקה וההכנסות האישיות

הגידול הרב בתפוקה הלאומית הביא לעלייה בשיעור של 5 עד 6 אחוזים בהיקף התעסוקה. מספר המועסקים במשק עלה ב־3 עד 4 אחוזים. כן עלו, כנראה, מספר שעות העבודה למועסק ב־1 עד 2 אחוזים.

בשנת 1959 גדלה האוכלוסייה הממוצעת ב־60 אלף נפש, שהם 3 אחוזים בערך, ומכאן שעלתה רמת התעסוקה.

התפוקה למועסק עלתה בשיעור של 5 עד 6 אחוזים; עלייה זו נגרמה גם עקב תוספת ציוד ושיפורו וגם עקב עליית פירון העבודה ושיפור האירגון והמינהל.

השכר למועסק עלה בממוצע ב־6 אחוזים עקב עליית תשלומי הפרמיות והבונוסים, העלאות בדירוג ובתוספות ותק, ועקב העלאות תוספת היוקר במחצית 1958. כן עלו הרווחים בשיעור ניכר.

כתוצאה מגידול התעסוקה ומעליית שיעורי השכר והרווחים — עלתה ההכנסה הלאומית ב־12 אחוזים בערך. ההכנסות הפרטיות מחוץ לארץ, וביחוד מפיצויים אישיים מגרמניה, עלו ב־5 אחוזים.

ההכנסה הפרטית הכוללת — ההכנסה הלאומית, בתוספת תשלומי העברה לפרטים בארץ ומחוץ לארץ — עלתה, איפוא, ב־11.5 אחוזים. ההכנסה הפרטית בניכוי המסים הישירים עלתה בשיעור דומה (ראה לוח 12).

ה. גידול רב של הצריכה

בד בבד עם גידול ההכנסה הפרטית הפנוייה, חל גם גידול רב בהוצאות לצריכה פרטית, שעלו ב־12 אחוזים בערך. מאחר שמחירי הצריכה הפרטית עלו ביותר מאחוז אחד, הרי שהצריכה הריאלית עלתה ב־10 עד 11 אחוזים. בניכוי גידול האוכלוסייה, עלתה הצריכה הריאלית לנפש ב־7 עד 8 אחוזים.

כשליש מהצריכה הנוספת היווה גידול צריכת המזון, במיוחד מזון מחקלאות מקומית; הגידול הבולט ביותר חל בצריכת בשר. גידול יחסי רב חל גם בצריכת הלבושה והנעלה, ריהוט, מוצרים בני קיימא אחרים, בידור, ושירותים. פירות גידול הצריכה ניתן בלוח 5.

שיעורי החיסכון מההכנסה הפרטית הפנוייה לא עלו, כנראה, וההוצאה לצריכה פרטית עלתה בשיעור מקביל לשיעור עליית ההכנסה הפרטית.

ההוצאות לצריכה ציבורית — הכוללות הוצאות בתקציבים הרגילים של הממשלה, המוסדות הלאומיים והרשויות המקומיות — עלו ב־15 אחוזים בערך; כ־5 אחוזים מהעלאות בשכר והוצאות אחרות וכ־10 אחוזים מעלייה ריאלית.

¹ מחירי היצוא פחתו בממוצע ב־6 אחוזים, ומחירי היבוא ב־2 אחוזים.

אחוז הגידול בצריכה הריאלית, מ-1958 ל-1959

המשקלי	אחוז הגידול מ-1958 ל-1959 (מחירי 1958)	
21.8	12.3	מזון חקלאי
15.5	8.9	מזון מתעשייה ומיבוא
2.0	2.9	סיגריות ומוצרי טבק
11.5	17.6	הלבשה והנעלה
6.0	10.7	ריהוט ומוצרים בני קיימא
5.6	10.0	חשמל, דלק ונסיעות
11.8	7.2	שכר דירה
1.3	13.0	בידור
8.1	10.9	מוסדות שלא למטרת רווח
16.4	11.2	אחרים
100.0	11.0	סך הכל

* אחוז ערך הצריכה ב-1958.

ג. אי-שינוי בהיקף ההשקעות

ההשקעות הגולמיות בשנת 1959 הגיעו ל-900 מיליון ל"י, והיו שוות בהיקפן להשקעות הגולמיות בשנת 1958. פירוט ההשקעות ניתן בלוח 6. עלייה בולטת חלה בהשקעות בתעשייה (כולל מחצבים) שגדלו ב-40 מיליון ל"י, שהם 27 אחוזים. ההשקעות בחקלאות פחתו במקצת, בעיקר עקב השקעות קטנות יותר במטעים ובבעלי

ההשקעה במשק (מחירים שוטפים), 1958 ו-1959

(מיליוני ל"י)

העלייה או הירידה (-) מ-1958 ל-1959		1959	1958	
אחוזים	מיליוני ל"י			
- 5.9	-12	190	202	חקלאות (כולל השקיה)
26.7	40	190	150	תעשייה ומחצבים
-28.0	-14	36	50	חשמל
- 3.4	- 4	112	116	תחבורה
1.9	2	110	108	שירותים ובתי מלון
- 2.9	- 8	270	278	בנייה למגורים
0.4	4	908	904	סך הכל במחירים שוטפים
- 0.3	- 3	901	904	סך הכל במחירי 1958

המקור: הלשכה המרכזית לסטטיסטיקה.

חיים. גם ההשקעות בתחבורה פחתו במקצת: בשנת 1959 לא היו השקעות ברכישת מטוסים, (מטוסי ה"בריטניה" נתקבלו ב-1958). לעומת זאת גדלו ההשקעות בתחבורה המוטורית. הבנייה למגורים ב-1959 עמדה על רמה דומה לזו של שנת 1958.

ז. יציבות המחירים

אחת התופעות הבולטות בשנת 1959, היא העלייה המועטת של המחירים. מחירי הצריכה הפרטית, וכן מחירי ההשקעה, עלו באחוז אחד בערך. במרבית הענפים עלו מחירי התפוקה ב-1 עד 2 אחוזים, פרט לתפוקה החקלאית, שמחירה ירדו במידה ניכרת. ההאטה בגידול אמצעי התשלום היוותה את אחד הגורמים ליציבות המחירים. אמצעי התשלום עלו, בממוצע שנתי, ב-12 אחוזים (וב-10 אחוזים בלבד, מדצמבר 1958 לדצמבר 1959), בדומה לשיעור העלייה בתוצר הלאומי הגולמי. אחד הגורמים להאטת גידול אמצעי התשלום, היה הימנעות הממשלה מקבלת אשראי בנקאי. בין שאר הגורמים ליציבות מחירים, יש לציין את העלייה המהירה בתפוקה. בעוד ששיעורי המסים העקיפים עלו, הרי שמחירי היבוא פחתו במקצת. משום כך, כמעט לא פעלו לחצים להעלאת מחירים מצד הוצאות הייצור.

3. השוואת ההתפתחות בשנת 1959 לתחזית 1959/60

להלן תיבחן מידת התגשמות התחזית של התקציב הלאומי לשנת הכספים 1959/60. בתקציב הלאומי של אשתקד הונח כי בשנת 1959/60 יגיעו 40.000 עולים. למעשה, עלו 26.000 איש בשנת 1959.

שאר ההנחות בתקציב הלאומי של 1959/60 לגבי הגורמים שעלולים להשפיע על התפתחות המשק התממשו בקירוב: אכן, יבוא ההון (העברות חד-צדדיות והלוואות לזמן ארוך) היה בהיקף של כ-350 מיליון דולר; מחירי היבוא לא השתנו במידה ניכרת (ולמעשה אף ירדו במקצת); בנוהגי הצריכה והחיסכון של הציבור, כנראה, לא חל שינוי ניכר. גם ההנחות לגבי מדיניות הממשלה נתגשמו בעיקרן.

בתקציב הלאומי של אשתקד נחזו המגמות הבאות: גידול רב בייצור (בשיעור של 9 אחוזים); גידול רמת התעסוקה; עליית היבוא בשיעור מועט מגידול הייצור; גידול רב של הצריכה הפרטית; רמת השקעות דומה לזו של שנת 1958; יציבות מחירים יחסית. מגמות עיקריות אלו נתממשו; וזאת, למרות שמספר העולים היה קטן מן הצפוי. נראה, כי השינויים הקטנים בהיקף העלייה השפיעו אך במעט על ההתפתחויות במשק בשנת העלייה, וההשפעה במלואה — במיוחד מבחינת צורכי ההשקעה והיקף התעסוקה — מורגשת רק כעבור זמן. התוצר הלאומי הגולמי עלה יותר מן הצפוי (12 אחוזים לעומת 9), עקב שינוי בלתי צפוי בשיעורי שני גורמים:

(1) היצוא גדל בשיעור רב יותר מן הצפוי: — הוא עלה ב-30 אחוזים לעומת שיעור צפוי של 14 אחוזים.

(2) הייצור החקלאי עלה בשיעור גדול יותר מהצפוי; עקב העלייה הבלתי צפויה בתפוקת ההדרים והמטעים האחרים, וכן עקב העלייה בתוצרת הרפת.

בעקבות העלייה הגדולה יותר של הייצור, עלו גם ההכנסות בשיעור רב מן הצפוי, וכן עלתה גם הצריכה הפרטית בשיעור של 11 אחוזים, לעומת השיעור של 9 אחוזים שנחזה מראש. המחירים המקומיים, ובהם מחירי הצריכה והתוצר הלאומי הגולמי, עלו במידה רבה בהתאם לתחזית; מחירי היצוא פחתו ב-6 אחוזים, בעוד שהונחה יציבות לגביהם. מחירי ההשקעות עלו רק באחוז אחד בערך, בעוד שהונחה עליית מחירים של 3 אחוזים לגביהם.

4. תחזית ההתפתחויות העיקריות במשך בשנת 1960/61

א. הנחות וקווי מדיניות

התחזית לשנת הכספים 1960/61 מבוססת בעיקר על ההנחות הבאות לגבי גורמים המושפעים ממדיניות הממשלה רק בהשפעה עקיפה:

1. יבוא ההון יסתכם ב־350 מיליון דולר בערך. פירוט משוער של יבוא ההון למקורותיו מובא בלוח 11.
2. העלייה תגיע ל־30 עד 40 אלף נפש ובצירוף לריבוי הטבעי, תגדל האוכלוסייה, גטו, ב־3 אחוזים בקירוב.
3. ניהול הצריכה והחיסכון של המשפחות לא ישתנו באופן ניכר, ושיעור ההוצאה לצריכה מההכנסה הפנויה, יהיה כ־93 אחוזים, כבשנים הקודמות.
4. במחירי היבוא והיצוא לא יחול שינוי ניכר. לפי המגמות המסתמנות עתה, יש להניח שמחירי היבוא יהיו יציבים, אם כי אפשר שתחול בהם עלייה קטנה. כן הונחה יציבות במחירי היצוא, אם כי אפשרית ירידה קלה.

ההנחות העיקריות לגבי גורמים הנקבעים על־ידי מדיניות הממשלה, או המושפעים על־ידי

הן:

1. קליטת תוספת כוח העבודה. הממשלה תעודד ייצור בהיקף המתאים לקליטת התוספת הצפויה של כוח העבודה, תוך התחשבות בהגדלת התפוקה הממוצעת לעובד, על־ידי אספקת חומרי גלם מיבוא, ועל־ידי פעולות תעסוקה במסגרת תקציב הפיתוח ואמצעים אחרים.
2. ההכנסות וההוצאות של הממשלה יהיו כמוצע, לפי הצעת התקציב המוגשת לכנסת. במידה שתחול סטייה ניכרת מכך — עשוי הדבר להשפיע, כמובן, גם על התחזית.
3. החיסכון של חברות ומפעלים — חיסכון בצורת השקעה חדשה מרווחים שלא חולקו — יגדל, וזאת, כתוצאה מעליית רווחיהן וכתוצאה מהקלות במס, שאושרו בעבר.
4. השכר יעלה רק כתוצאה מתשלום פרמיות ובונוסים, תשלומים לשעות נוספות, ותוספת ותק.
5. אמצעי התשלום יעלו במקביל לגידול התוצר הריאלי, ולא יתפתחו לחצים אינפלציוניים חזקים מצד הביקוש.
6. ההשקעות הפרטיות, מן הארץ ומחוצה לה, יגדלו בעקבות אמצעי העידוד של הממשלה.

ב. תחזית עיקרי ההתפתחויות במשך

על בסיס האמור לעיל, ניתן לצפות שההתפתחויות העיקריות בשנת הכספים 1960/61 תהיינה כלהלן:

- (א) גידול הייצור. התוצר הלאומי הגולמי יוסיף ויגדל בקצב מהיר, כ־8 אחוזים לשנה. גידול זה הוא אטי במקצת מן הגידול בשנת 1959.
- הייצור התעשייתי יגדל ב־10 אחוזים. גידול זה יתאפשר, מצד אחד, הודות להבשלת השקעות קודמות, או הגדלת הניצולת של כושר הייצור הקיים; ומאידך, על־ידי הגדלת היצוא והביקוש בשוק המקומי.

שיעור גידול רב מהממוצע, צפוי בענפים האלו: כימיקאליים, גומי, פלאסטיקה, מתכת, מחצבים ויהלומים. תפוקת ענף המזון תגדל כנראה בשיעור נמוך מהממוצע; ואילו תפוקת הטכסטילים תגדל ב־10 אחוזים בערך. בתעשיית חומרי הבנייה, כנראה, לא יחול שינוי.

שיעור הגידול הצפוי בייצור התעשייתי הוא רב אומנם, אך נמוך משיעור הגידול ב-1959. אחד הגורמים שישפיעו על קצב גידול הייצור הוא שיעור גידול היצוא. בתנאים הקיימים, קשה להניח שהיצוא התעשייתי יוסיף לגדול בקצב של אשתקד, שהיה מהיר במיוחד.

לוח 7

תחזית העלייה או הירידה (—) בתפוקה
לפי ענפי המשק, מ-1959 ל-1960

הענף	אחוז העלייה או הירידה (—) מ-1959 ל-1960 (שיעור שנתי)
חקלאות	8
תעשייה	10
בנייה	-5
תחבורה	9
סקטור ציבורי	8
שירותים	10

התוצר החקלאי עשוי לגדול, לפי תוכניות הייצור של משרד החקלאות ומחלקת ההתיישבות של הסוכנות היהודית, ב-7 עד 8 אחוזים בערך. תפוקת גידולי התעשייה תעלה בשיעור של 15 עד 20 אחוזים, ואילו תוצרת הרפת והלול תגדל ב-10 עד 12 אחוזים. בתפוקת הירקות והפירות יש לצפות ליציבות, ואילו בהרחבת רשת ההשקיה בישובים ובהשקעות הציבוריות בחקלאות תחול, כנראה, ירידה קלה.

הבנייה עשויה, כנראה, להצטמצם במקצת — בשיעור של 5 אחוזים לעומת הרמה הגבוהה של 1958 ו-1959. בעוד שהבנייה הציבורית עשויה לרדת, צפוי גידול בבנייה הפרטית. תפוקת התחבורה תגדל בשיעור של 9 אחוזים. צפוי גידול הן בתחבורה הימית, עם הפעלת האניות החדשות שנרכשו, והן בתחבורה היבשתית.

תצפית המקורות והשימושים לשנת 1960/61 מובאת בלוח 8. מערכת מפורטת יותר של תחזית החשבונות הלאומיים ניתנת בנספח: לוח 2.

(ב) גידול היבוא. הגידול הצפוי בייצור יחייב גם הגדלת יבוא. אומנם, יש לצפות שגם בשנה הבאה ישמר תהליך העמקת הייצור — היינו, מעבר לשלבי עיבוד גוספים — שיצמצם את היבוא, אולם, כנראה שהחלפת היבוא תהיה בהיקף קטן יותר מאשר אשתקד. לאחר שהופסק יבוא החמאה והגבינה וצומצם יבוא הכותנה והבשר, יוסיף הייצור החקלאי להחליף יבוא בשנת 1960/61, אך בהיקף קטן יותר מבעבר. הייצור התעשייתי המקומי יוסיף להחליף יבוא בהיקף ניכר.

בסך הכל, צפויה עליית יבוא ב-60 מיליון דולר, בהנחה שמחירי היבוא יהיו קבועים. בסכום זה כלולה תוספת יבוא של ציוד ב-15 מיליון דולר, ויבוא להגדלת המלאי ב-17 מיליון

המקורות והשימושים, 1959 ר' 1960/61

(מיליוני ל"י)

אומדן אתרו עליית המחירים	העלייה מ-1959 ל-1960/61 (מחירי 1959)			תחזית 1960/61		1959	
	אחוזים		מיליוני ל"י	מחירים שוטפים	מחירי 1959		
	בשנה ורבע (1960/61)	בשנה (1960)					
1.6	10.0	8.0	395	4,430	4,360	3,965	תוצר לאומי גולמי
—	16.2	13.0	174	1,250	1,250	1,076	יבוא סחורות ושירותים
1.2	11.3	9.0	569	5,080	5,610	5,041	סך כל המקורות
ש י מו ש י ם							
0.8	8.9	7.1	250	3,085	3,060	2,810	צריכה פרטית
5.1	12.4	8.0*	98	935	890	792	צריכה ציבורית
—	6.8	5.4	62	970	970	908	השקעה גולמית
...	...	...	60	60	60	...	הגדלת מלאי
—	18.6	14.9	99	630	630	531	יצוא סחורות ושירותים
1.2	11.3	9.0	569	5,680	5,610	5,041	סך כל השימושים

* שיעור הנידול מכיוון התקציב של 1959/60 להצעת התקציב של 1960/61. מאחר ששיעור ההוצאות של תקציבי הממשלה איננו אחיד במשך השנה, אין שיעור נידול זה שווה ל-4/5 הנידול בשנה ורבע.

דולר. מאחר שצפויה ירידה בהשקעות בבנייה, ועלייה בהשקעות בתעשייה ובמחצבים — שבהם מרכיב היבוא גבוה באופן יחסי, הרי שיבוא הציוד עשוי לגדול למרות שההיקף הכולל של ההשקעות לא יגדל (ראה לוח 9).

כמו כן, כלולה בתחזית היבוא, גם הגדלת היבוא לשם יצוא בסכום של 20 מיליון דולר. בניכוי גידול היבוא של ציוד ומלאי וכן היבוא לשם יצוא, יגדל היבוא לצרכים שוטפים של המשק ב-10 מיליון דולר לערך. נוסף לאלה, יתקבלו בשנה הבאה אניות נוספות בסכום של 36 מיליון דולר.

סיכום מאזן התשלומים, 1959 ו-1960/61

(מיליוני דולרים)

העלייה או הירידה (—) מ־1959 ל־1960/61	תחזית 1960/61	1959	
15	93	78	יבוא ציוד (פרט לאניות)
17	17	—	יבוא למלאי
11	350	339	יבוא סחורות אחרות
17	185	168	יבוא שירותים
60	645	585	סך כל היבוא (פרט לאניות)
55	350	295	יצוא סחורות ושירותים
5	295	290	גירעון (פרט לאניות)
36	49	13	יבוא אניות
41	344	303	גירעון (כולל אניות)
-10	340	350	העברות חד־צדדיות והלוואות לזמן ארוך
51	4	-47	הלוואות לזמן קצר ובינוני והפחתת יתרות מטבע חוץ
41	344	303	סך כל יבוא ההון

(ג) גידול היצוא. בהסתמך על הערכת המשרדים הנוגעים בדבר, יש לצפות לגידול יצוא המוצרים והשירותים ב־55 מיליון דולר בערך, או בשיעור שנתי של 15 אחוזים, בהנחה שמחירי היצוא לא ישתנו. הגידול הרב ביותר צפוי ביצוא התעשייתי — 23 אחוזים, כן צפויה עלייה גם ביצוא החקלאי — 14 אחוזים, וגם ביצוא השירותים — 12 אחוזים, ובמיוחד בהכנסות מספנות ומתיירות.

(ד) גירעון מאזן הסחורות והשירותים. מאחר שלפי התחזית יגדל היבוא בסכום דומה להגדלת היצוא, יש להניח כי יחול אך שינוי מועט בגירעון הכולל של סחורות ושירותים. אולם יש לזכור, כי ביבוא כלולה תוספת יבוא של ציוד ומלאי, בסכום העולה על 30 מיליון דולר, ואלמלא תוספת יבוא זה, היה פוחת הגירעון ב־25 מיליון דולר בערך. אם יובא בחשבון גם הגידול ביבוא אניות — בסכום של 36 מיליון דולר — צפוי גידול בגירעון בסכום של כ־40 מיליון דולר.

יצוא סחורות ושירותים (מחירי 1959), 1959 ו-1960
(מיליוני דולרים)

העלייה מ-1959 ל-1960		תחזית 1960	1959	
אחוזים	מיליוני דולרים			
				סחורות
14.0	8	65	57	מוצרים חקלאיים
22.7	17	92	75	מוצרים תעשייתיים
12.8	6	53	47	יהלומים
17.3	31	210	179	סך הכל סחורות
12.1	14	130	116	שירותים
15.3	45	*340	295	סך הכל סחורות ושירותים

* 350 מיליוני דולרים בשנה ורבע (1960/61).

יבוא ההון, 1959 ו-1960/61
(מיליוני דולרים)

תחזית 1960/61	1959	יבוא ההון
35	35	העברות פרטיים
65	70	פיצויים אישיים מגרמניה
*75	65	שילומים מגרמניה
70	70	העברות של מוסדות
50	55	סיוע של ממשלת ארצות הברית (כולל הלוואות ופקדונות)
35	35	מלווה העצמאות והפיתוח**
20	20	השקעות מחוץ לארץ
-10	—	הלוואות לזמן ארוך***
340	350	העברות חד-צדדיות והלוואות לזמן ארוך
4	-47	הלוואות לזמן קצר ובינוני והפחתת יתרות מטבע חוץ
344	303	סך כל יבוא ההון

* כולל סכום של 33 מיליון דולר למימון רכישת אניות. רכישת אניות אחרות בסכום של 16 מיליון דולר. המומן על ידי הלוואות.
 ** סך כל האיגרות שנמכרו והריבית המצטברת עליהן בניכוי האיגרות שנפרדו. כסום האיגרות הנפרדות כל שנה הוא עד 25 מיליון דולר.
 *** הלוואות הרשומות בתקציב מטבע חוץ.

בהנחה שמחירי היבוא והיצוא יהיו קבועים, יש לצפות לכך שסכום הגירעון של מאזן התשלומים השוטף (של מוצרים ושירותים) יגיע ל-344 מיליון דולר; בסכום זה כלול גם יבוא האניות. יבוא ההון נאמד ב-340 מיליון דולר (ראה פרוט בלוח 11). יש לצפות, איפוא, לכך שברזרבות של מטבע חוץ ובחובות (נטו) לומן קצר ובינוני, לא יחולו שינויים ניכרים. (ה) עליית התעסוקה וההכנסות. גידול הייצור יתאפשר בחלקו על-ידי הגדלת התעסוקה. הגידול הצפוי במספר המועסקים נאמד ב-20 עד 25 אלף איש, שהם כ-3 עד 3.5 אחוזים מכוח העבודה.

בהתאם להנחות אלו, יגדל מספר המועסקים בשיעור הדומה לשיעור גידול האוכלוסייה. רמת התעסוקה תוסיף, איפוא, להיות גבוהה, כמו בשנת 1959.

בשיעור השכר הובא בחשבון גידול-מה, הנובע מגידול תשלום הפרמיות, הבונוסים והעלאות אחרות, ובכללם תוספת הוותק והמשפחה. בהכנסה הלאומית הכוללת צפוי שיעור גידול שנתי של 8 עד 9 אחוזים. גידול זה יבוא בחלקו מגידול התעסוקה, ובחלקו מעליית השכר והרווחים. לפי אומדני התקציב, תעלה גביית המסים הישירים עקב גידול ההכנסה וייעול הגבייה. כן יגדלו התשלומים לביטוח הלאומי.

לפי אומדני התקציב, יעלה סך המסים הישירים והכנסות הביטוח הלאומי, בשנה ורבע, (עד מארס 1961), ביותר מ-20 אחוזים, בעוד שההכנסה הפרטית תעלה ב-10.7 אחוזים. ההכנסה הפרטית הפנויה (לאחר ניכוי המסים הישירים) תעלה, לכן, ב-9 עד 10 אחוזים.

(ו) גידול הצריכה הפרטית והציבורית. באם תתאמת התצפית על גידול ההכנסה הלאומית, ובהנחה ששיעור החיסכון של פרטיים ישאר ללא שינוי, צפוי גידול בשיעור שנתי של 7 עד 8 אחוזים בצריכה הפרטית הריאלית, המהווה גידול של 4 אחוזים בצריכה לנפש. בהתאם להצעת התקציב, צפוי גידול בצריכה הציבורית הריאלית ב-8 אחוזים בערך. גידול זה נובע בחלקו מגידול האוכלוסייה, אך בעיקר נובע הוא מן הגידול בשירותי החינוך, הבריאות, הסעד, וכן בהוצאות הביטחון.

לוח 12

צריכה והכנסה פרטית פנויה (מחירים שוטפים) 1958, 1959 ו-1960/61

(מיליוני ל"י)

אחוז הגידול		תחזית 1960/61	1959	1958	
מ-1959 ל-1960/61	מ-1958 ל-1959				
10.6	12.0	3,336	3,016	2,694	הכנסה לאומית
23.0	10.1	187	152	138	העברות נטו למשקי בית
2.1	5.0	193	189	180	העברות מחוץ לארץ
10.7	11.5	3,716	3,357	3,012	הכנסה כוללת
19.9	10.8	332	277	250	בניכוי: מס הכנסה
34.6	6.8	105	78	73	ביטוח לאומי
9.2	11.6	3,279	3,002	2,689	הכנסה פרטית פנויה
9.8	12.2	3,085	2,810	2,505	צריכה פרטית
					אחוז הצריכה הפרטית מההכנסה
—	—	94.1	93.6	93.2	הפרטית הפנויה
					הצריכה הפרטית בהנחה של אחוז
—	—	3,069	2,798	—	צריכה קבוע של השנה הקודמת

(ז) רמת ההשקעות. היקף ההשקעות הגולמיות (פרט להשקעות באניות) לשנת 1960/61 נאמד ב-880 מיליון ל"י, במחירים שוטפים. סכום זה קרוב לסכום ההשקעות בשנת 1959. בהשקעות הגולמיות בתעשייה ומחצבים צפוי גידול ניכר, בשיעור של 30 מיליון ל"י. לעומת זאת, צפויה ירידה בהשקעות בבנייה למגורים. ההשקעות בחקלאות ובהשקיה תשארנה ברמת השקעות של 1959. בענפים אחרים צפויים שינויים קטנים. ההשקעות באניות יגדלו ב-65 מיליון ל"י — עם בואן של אניות שהוזמנו בשנים קודמות. בסך-כל ההשקעות, כולל אניות, צפוי גידול של כ-60 מיליון ל"י — שהם כ-7 אחוזים. סך-כל ההשקעות הצפויות יגיע ל-970 מיליון ל"י. פירוט אומדן ההשקעות מובא בלוח 13.

לוח 13

ההשקעה במשק (מחירים שוטפים), 1959 ו-1960/61

(מיליוני ל"י)

העלייה או הירידה (-) מ-1959 ל-1960/61		תחזית 1960/61	1959	
מיליוני ל"י	אחוזים			
—	—	190	190	חקלאות (כולל השקיה)
15.8	30	220	190	תעשייה ומחצבים
- 2.8	- 1	35	36	חשמל
3.4	3	92	89	תחבורה (פרט לאניות)
4.5	5	115	110	שירותים ובתי מלון
-14.8	-40	230	270	בנייה למגורים
- 0.3	- 3	882	885	סך הכל (פרט לאניות)
...	65	88	23	אניות
6.8	62	970	908	סך כל ההשקעה במשק

אומדן זה של ההשקעות מבוסס על ההנחה שההשקעות במימון פרטי תגדלנה, — בעיקר בתעשייה ובבנייה למגורים — דהיינו, השקעות שלא מתקציבי הממשלה, המוסדות הלאומיים והרשויות המקומיות. בתעשייה ניתן לצפות להגדלת ההשקעות במימון פרטי, עקב גידול רווחי המפעלים והקטנת שיעורי המסים על חברות. בענף החשמל צפוי גידול בהשקעות מרווחי החברה. כן צפוי גידול בהשקעות הפרטיות בבנייה למגורים — בעקבות הגידול בהכנסה הפרטית — בעוד שההשקעות הציבוריות תפחתנה.

בעקבות גידול הייצור, ניתן לצפות לגידול המלאי הכולל במשק.

(ח) רמת מחירים. על סמך התחזית לעיל, ובמידה שלא יוצר גירעון קופתי על-ידי הממשלה; וגידול אמצעי התשלום לא יעלה על גידול התוצר הריאלי — אין לצפות להתפתחות לחץ אינפלציוני ניכר מצד הביקוש. תוספת הביקוש הכולל למקורות תסופק, במצב זה, מצד המשק הפרטי ומצד הממשלה, על-ידי גידול בהיצע ריאלי מהתוצר המקומי ומהיבוא, מבלי שתחול עליית מחירים ניכרת.

גם מצד ההוצאות אין לצפות ללחץ אינפלציוני רב, בתנאי ששיעור גידול השכר יהיה נמוך מגידול התפוקה לעובד ולא תגדל ההוצאה לשכר ביחידת תפוקה. על בסיס ההנחות הללו, אין להניח שתחול עליית מחירים בשיעור של יותר מ-1 עד 2 אחוזים.

ההתפתחות הצפויה ב-1960/61, מנקודת ראות הצרכים לטווח ארוך.

מבחינת צורכי המשק לטווח ארוך, נראה כי בקצב הגידול של הייצור והפריור וכן בקצב גידול התעסוקה — תהיה ההתפתחות בשנת 1960/61 משביעה רצון. אך היקף ההשקעות היצרניות, במיוחד בתעשייה, אינו מספיק. כל עוד לא יחול גידול ניכר ברמת החיסכון הפרטי והציבורי — יופנה חלק רב מדי מתוספת המקורות להגדלת הצריכה, וחלק מועט מן הדרוש יופנה להגדלת ההשקעות היצרניות ולשיפור מאון התשלומים. אם יעלה בידי הממשלה להגדיל את שיעור החיסכון הפרטי במשק, עשויה הצריכה הפרטית לעלות בקצב אטי יותר מהאמור לעיל, והיקף ההשקעות יגדל.

נספח: לוח 1

מערכת חשבונות לאומיים, 1958 ו-1959

(מיליוני ל"י)

אחוז הגידול מ-1958 ל-1959			1959		1958	
בערך	במחיר	בכמות	מחירים שוטפים	מחירי 1958		
12.0			3,016		2,694	הכנסה לאומית
24.4			657		528	מסים עקיפים
32.0			132		100	פחות: תמיכות
13.4			3,541		3,122	תוצר לאומי נקי
10.0			330		300	בלאי
13.1			3,871		3,422	תוצר לאומי גולמי, על-פי אומדן ההכנסה הלאומית
			94		69	טעויות והשמטות
13.6	1.9	11.4	3,965	3,890	3,491	תוצר לאומי גולמי, על-פי אומדן השימושים
4.5	-2.0	6.6	1,076	1,098	1,030	יבוא סחורות ושירותים
11.5	1.1	10.3	5,041	4,988	4,521	סך כל המקורות
12.2	1.5	10.5	2,810	2,769	2,505	צריכה פרטית
15.5	5.2	9.8	792	753	686	צריכה ציבורית
0.4	0.8	—	908	901	904	השקעה גולמית
24.6	-6.0	32.6	531	565	426	יצוא סחורות ושירותים
11.5	1.1	10.3	5,041	4,988	4,521	סך כל השימושים

נספח: לוח 2

מערכת חשבונות לאומיים, 1959 ו-1960/61

(מיליוני ל"י)

אחוז הגידול מ-1959 ל-1960/61						תחזית 1960/61			
בערך		במחיר		בכמות		מחירים שוטפים	מחירי 1959	1959	
שיעור של שנה ורבע (1960/61)	שיעור שנתי (1960)	שיעור של שנה ורבע (1960/61)	שיעור שנתי (1960)	שיעור של שנה ורבע (1960/61)	שיעור שנתי (1960)				
10.6	8.5					3,336		3,016	הכנסה לאומית
14.6	*7.4					753		657	מסים עקיפים
4.5	*10.0					138		132	פחות: תמיכות
11.6	9.3	1.7	1.4	9.7	7.8	3,951	3,884	3,541	תוצר לאומי נקי
13.6	10.9	—	—	13.6	10.9	375	375	330	בלאי
11.8	9.4	1.6	1.3	10.0	8.0	4,326	4,259	3,871	תוצר לאומי גולמי, על-פי
...	...	...	...	...	...	104	101	94	אומדן ההכנסה הלאומית טעויות והשמטות
11.7	9.4	1.6	1.3	10.0	8.0	4,430	4,360	3,965	תוצר לאומי גולמי על-פי
16.2	13.0	—	—	16.2	13.0	1,250	1,250	1,076	אומדן השימושים יבוא סחורות ושירותים
12.7	10.2	1.2	1.0	11.3	9.0	5,680	5,610	5,041	סך כל המקורות
9.8	7.8	0.8	0.6	8.9	7.1	3,085	3,060	2,810	צריכה פרטית
18.1	14.5	5.1	4.1	12.4	*8.0	935	890	792	צריכה ציבורית
6.8	5.4	—	—	6.8	5.4	970	970	908	השקעה גולמית
...	...	...	...	...	...	60	60	...	הגדלת המלאי
18.6	14.9	—	—	18.6	14.9	630	630	531	יצוא סחורות ושירותים
12.7	10.2	1.2	1.0	11.3	9.0	5,680	5,610	5,041	סך כל השימושים

* שיעור העלייה של הצעת התקציב לשנת 1960/61 בהשוואה לביצוע התקציב בשנת 1959/60. מאחר שההכנסות וההוצאות של הממשלה אינן נעשות בשיעור שווה במשך השנה, אין שיעור זה שווה ל-4/5 משיעור העלייה של שנה ורבע.